

IV.

Státní dluhy nejdůležitějších evropských zemí zahraničních.

1. Anglické státní dluhy, jich vývoj a dnešní stav.

Anglické státní hospodářství již za vlády Stuartovců v 17. století velmi často musilo bráti útočiště k úvěru a ponenáhlu se tam také vytvořilo zřízení hlavní knihy státních dluhů. Výpisy z této knihy mohly se pak (při současném přepisu na jiné jméno v účtech státního dluhu) převáděti prodejem, postupem, dědictvím i jinými způsoby a nabývaly tak povahy samostatných cenných papírů. Před válkou o poslušnost španělskou roku 1700 obnášel státní dluh anglický již 18·943 mil. £, které vyžadovaly ročního vydání na úroky a splátky 1·215 mil. £.*) Ke sklonku válek těch tento dluh dosáhl výše mnohem značnější než trojnásobné. Vzrostl na 60·562 mil. £ s ročním vydáním na úroky 3·034 mil. £ (1·455 mil. K s úrokovým břemenem asi 74 mil. K).

Tento anglický státní dluh byl napořád úrokován vysokými procenty; úroková míra 5—6⁰/₁₀ ročně převládala. Ale v následujících klidných dobách (až do r. 1740) bylo možné úrokovou míru snížití nejméně na 4⁰/₁₀. V r. 1738 snížil se dluh anglický na 50·4 mil. £ s ročním vydáním 2·025 mil. £. V této době byl by

*) Převédeme-li to na koruny dle nynější relace: 1 lib. št. = 24·017 K, činilo by to asi 455 mil. K s ročním nákladem 29¹/₁₆ mil K. Ovšem cena peněz byla tehdy mnohokrát vyšší a státní důchody proti tomu byly nepoměrně skrovnější nežli za dob našich. Dluh podobné výše byl tehdy i pro Anglii s jejími hmotnými prostředky zajisté velmi značným.

se dal hravě kromě toho celý tento státní dluh přeměnit na $3\frac{0}{10}$ ní dluhopisy, jelikož $3\frac{0}{10}$ konsoly (které byly vydány v r. 1726) vystoupily jednoho času až na kurs $107\frac{0}{10}$.

Války o posloupnost rakouskou po r. 1740 měly za následek další vzrůst anglického dluhu, tak že v r. 1754 obnášel již $76\frac{1}{2}$ mil. £ s ročním vydáním 2·648 mil. £). Jak viděti, při této značně vyšší sumě dluhu nežli r. 1712 (o $26\frac{0}{10}$) nicméně úrokové břímě kleslo (s 3·034 mil. £ na 2·648 mil. £). Také se později skutečně podařilo celý tento dluh přeměnit na $3\frac{0}{10}$ (v r. 1757).

Ale válka sedmiletá a ještě více pak odboj severo-amerických osad vyčerpaly prostředky velkobritské říše do té míry, že musilo býti úvěru státního použito v úžasné míře na tehdejší doby. Státní dluh anglický dosáhl výše $276\frac{1}{2}$ mil. £ s ročním vydáním na úroky a splátky 9·678 mil. £ (dluh 6640 mil. K s vydáním ročním skoro $232\frac{1}{2}$ mil. K). Konsoly $3\frac{0}{10}$ ní, které v r. 1754 byly prodávány za kurs $101\frac{1}{2}$ — $104\frac{3}{4}\frac{0}{10}$, kolísaly v r. 1785 po skončení války o neodvislost severo-amerických kolonií od $73\frac{1}{4}\frac{0}{10}$ až jen do $55\frac{1}{8}\frac{0}{10}$.

Dluh anglický v r. 1785 dělil se takto:

dluh konsolidovaný	dluh nekonsolidovaný	dluh rentový splatitelný	s o u č e t
239·693	5·892	30·969	276·554 mil. £.

Po r. 1785 až do vypuknutí války s francouzskou republikou 1792 klesla potom výše konsolidovaného dluhu více než o 10 mil. £, tím že zřízen byl zvláštní „umořovací fond“ („sinking fund“). [Konsolidovaný dluh byl 1792 jen 229·614 mil. £.]

Ale těžká břemena válečná zároveň s nutnými příspěvky spojencům na pevnině evropské vyhnaly anglický státní dluh do tak závratné výše, že státní hospodářství ocitlo se téměř na pokraji úpadku. Úvěr britský byl tehdy tak otřesen, že cedulová banka anglická nemohla své bankovky vypláceti hotovými, a bankovky ty dostaly privilej papírových peněz s nuceným oběhem a dosti značné agio na zlaté peníze udržovalo se ještě několik let po ukončení válek napoleonských.

Výše anglických státních dluhů a jejich vývoj za těchto válek ozřejmuje tato tabulka:

Dluh v milionech £:

V roce	konsolidovaný	nekonsolidovaný	renty splatitelné	součet dluhu	roční náklad úrokový a na splátky
1800	447·147	23·747	37·339	508·233	18·583
1804	545·803	25·328	35·339	606·470	21·658
1810	624·301	37·891	36·150	698·342	24·553
1815	816·311	44·727	38·889	899·927	32·645

Ona výše státních dluhů 900 mil. £ (v r. 1815) [21⁵/₈ miliard K] s ročním úrokovým břemenem skoro 32¹/₂ mil. £ (780 mil. K) značí nejen daleko největší břemeno v tehdejší době, nýbrž je zároveň vůbec nejvyšším stavem zadlužení pro Velkou Britanii s Irskem. Zcela jinak po té nežli v ostatních državách evropských, počínala si britská správa finanční. Od té doby je zřetelná snaha tento obrovský státní dluh nezvětšovati; i když bylo nutné někdy větší měrou vzítí útočiště k úvěru za dob válečných, v nastalých klidnějších časech všechny vlády bez rozdílu politické barvy snažily se pak dluh ten stále zmirňovati. Také výše státního dluhu anglického v r. 1815 s 900 mil. £ znamená nejvyšší jeho míru, kterou nikdy později nepřekročil, ačkoli se jí musil někdy přece povážlivě přibližovati (zejména po krimské válce).

Stav dluhu od 1815 dá se v jednotlivých obdobích znázorniti takto v milionech £:

V roce	dluh konsolidovaný	dluh nekonsolidovaný	renty splatitelné	součet dluhu	roční úroky a splátky
1834	743·675	29·559	58·114	831·348	28·517
1837	763·630	25·282	57·261	846·174	29·556
1854/55	755·589	24·151	27·530	807·270	27·932*)
1856/57	783·963	27·989	25·193	837·145	28·774*)

*) Z obrazce toho je patrné, jak během války krimské státní dluh anglický vzrostl více než o 30 mil. lib. št., ale jak nicméně zůstává celkem skoro o 63 milionů pod tou výší, kterou měl v r. 1815. Od války krimské začalo se také někdy silněji, jindy opět dosti nepatrně dluh upláceti.

Splácení anglického státního dluhu počíná silněji zvláště od let osmdesátých minulého století. Stav dluhů těch znázorňují totiž tyto přehledy: Bylo v milionech £:

V roce.	dluh konsolidovaný	dluh nekonsolidovaný	renty splatitelné	roční náklad na celý dluh
1882/83	712·699	—	27·571	—*) 28·225
1884/85	640·182	—	86·116	—*) 28·245
1889/90	585·960	32·252	71·732	680·944 24·798
1899/1900	552·607	16·133	60·239	628·979 23—

Je viděti, jak znamenitě se anglický státní dluh až do války s jihoafrickými republikami zmenšil. Proti stavu v roce 1815 s 900 mil. £ klesl na 629 mil. £ v rozpočtovém roce 1899/1900, tedy skoro o 271 mil. £ čili o dobrých 30⁰/₀; roční náklad na tento dluh zmenšil se o 9·645 mil. £ čili o 29¹/₄⁰/₀, ačkoli v něm bylo obsaženo 4·64 mil. £ na splácení dluhu (t. zv. „sinking fund“), čeho v r. 1815 skoro nebylo.

Arci válečné zápletky v Jižní Africe (válka s Bury) působily opět k silnému zadlužení novému a státní dluh anglický dosáhl ³¹/₃ 1903 opět výše 771 mil. £, vzrostl tedy oproti r. 1900 o 142 mil. £ (t. j. 3410 mil. K), ale i v tomto značném zvýšení zůstal daleko za stavem r. 1815. Pro nejnovější dobu byl velikými splátkami (na př. v rozpočtovém roce 1907/08 přes 18 mil. £) opětně tak redukován, že dle posledního rozpočtu má výše jeho 31. března 1909 býti už jen 696¹/₂ mil. £***) asi taková jako r. 1889. Úrokové břemeno roční činiti bude však nyní jen 17³/₄ mil. £, kdežto v r. 1889 se páčilo téměř na 21 mil. £. Ovšem v rozpočtu anglickém je pevně vydání na státní dluh stanoveno 28 mil. £ tak že ročně pravidelně hodně přes 10 mil. £ (přes 240 mil. K) připadá na splácení dluhu. Při tom anglické státní hospodářství vykazuje slušné přebytky.

Anglický státní dluh konsolidovaný byl vesměs již (od r. 1903) redukován na 2¹/₂⁰/₀ ní dluhopisy nebo zápisy

*) Dluh nekonsolidovaný v letech 1882/83 a 1884/85 není udán, nebyl však značný. V r. 1889 byl ještě celý dluh státní 697 mil. lib. št.

**) O stavu anglického státního dluhu nejnovější době viz řeč ministra financí uvedenou v „Bulletin de statistique et de législation comparée“ 1908 p. 606—608.

v hlavní knize státního dluhu vedené u banky anglické („Bank of England“). K tomuto jednotnému typu dluhu anglického dospělo se po celé řadě konversí (zvláště konversí Goshenovou v r. 1889), o kterých promluveno bude později.

Kursy anglických konsolů v uplynulých letech byly v procentech. [Před 6. dubnem 1903 byly konsoly ty $2\frac{3}{4}\%$ ní, po 6. 4. 1903 jsou $2\frac{1}{2}\%$ ní]:

	nejvyšší	nejnižší	průměr
v r. 1895	108·06	103·62	106·20
v r. 1896	113·69	105·75	110·89
v r. 1897	113·67	110·94	112·40
v r. 1898	113·03	107·34	110·96
v r. 1899	111·38	98·01	107·18
v r. 1900	103·11	96·88	99·63
v r. 1901	97·69	91·30	94·29
v r. 1902	97·61	92·27	94·35
v r. 1903	93·44	87·26	90·75
v r. 1904	90·96	85·22	88·28
v r. 1905	91·65	87·70	89·83
v r. 1906	90·87	88·32	85·75
v r. 1907	87·14	81·07	84·14

Státní dluh anglický konsolidovaný uplácí se pravidelně od dob Gladstone-a (v r. 1868) a Childers-a (1855) tím způsobem, že státní finanční správa převezme od spořitelů (jichž fondy stát spravuje), od poštovní spořitelny a ze soudních deposit zásoby konsolů, které zničí a vyplácí pak místo nich dočasné renty tak, aby jimi v 15 až 25 letech byl splacen dluh, který stát převzal. Annuity, které spořitelny tak od státu dostávají, používá se zase k nákupu konsolů. Takovým způsobem hromadí se ve spořitelkách nové zásoby konsolů, které později zase bývají zničeny a zaměněny za dočasné renty.*) Zároveň pravidelným nakupováním konsolů jejich ceny se udržují na vyšším niveau.

*) Vzorem proto je na př. renta Gladstone-ova, kterou v roce 1866 ve výši 1·761 mil. lib. št. po 17 let dal vypláceti za 24 mil. lib. št. 3% konsolu. Koncem 1. roku bylo z dluhu 24 mil. lib. št. splaceno annuitou 1·761 mil. lib. št. a zbývajících převzatých 22·239 mil. lib. št. konsolů nesplacených s tím zároveň zničeno. Splacení další annuitou 1·761 mil. lib. št. provedeno takto: